

Vysokoškolská príprava verejných úradníkov v Uhorsku a Maďarsku

Preparation of the public servants on the university level in the old and new Hungary

Ivan Halász

Abstract

The paper focuses on the history and current situation of education of public servants in the old (before 1918) and new Hungary (after 1918). The Hungarian public administration was originally open predominantly for the lawyers, only after the first world war it has opened before the economists too. First special and independent educational institution on the university level for the education of civil servants was the Institute for state administration established in 1977, which had only one faculty. The Faculty of Public Administration is currently the part of National University for Public Service, which was established in 2011. The paper presents the current profile and dilemmas of this university, which has the monopol position in Hungary.

Keywords: education, public administration, servants, state exam, university

Moderná verejná správa sa v prostredí starobylého Uhorska sformovala viac-menej až počas dlhého 19. storočia. V tomto procese zohrali svoju úlohu uhorské verejnoprávne tradície, ako aj myšlienky, ktoré do krajiny prúdili spoza rieky Litavy, teda z rakúskej časti Habsburskej ríše, ktorá predsa len bola v tomto stredoeurópskom súštatí rozhodujúca. Budovanie novej správy a byrokracie sa začalo už v prvej polovici spomínaného storočia, potom dostalo nové impulzy v liberálnych revolučných rokoch 1848/1849, konkrétnejšiu podobu zase paradoxne nadobudli v období tzv. neoabsolutizmu viedenského ministra vnútra Alexandra Bacha a nakoniec sa sformovali v období rakúsko-uhorského dualizmu po roku 1867 (t. j. v období rokov 1867-1918).

Dôležitou súčasťou tohto procesu bolo prirodzene aj formovanie úradníckych kádrov pre potreby zreformovanej verejnej správy. Toto formovanie sa začalo už počas ich školskej prípravy. Hlavnou „liahňou“ verejných úradníkov v Uhorsku boli tradične právnické vzdelávacie inštitúcie.¹ V tejto sfére existovala určitá dvojkoľajnosť. „Vlajkovou loďou“ právnického vzdelávania bola univerzita založená kardinálom-primasom Péterom Pázmányom v Trnave v roku 1635, v rámci ktorej sa v roku 1667 sformovala samostatná právnická fakulta. Táto celoštátna inštitúcia bola primerane podmienkam svojho vzniku pod veľkým vplyvom katolíckej cirkvi a jezuitov, preto sa jej protestanti pokúsili vytvoriť určitú protiváhu na svojich kolégiách, kde postupne vznikali aj katedry práva. Protestantské cirkevné kruhy si totiž považovali za povinnosť v protestantskom duchu vychovať právnikov, ktorí by boli zbehlí nielen na poli cirkevného, ale aj uhorského verejného práva. Totiž len takto mohli mať šancu oponovať právnikom-katolíkom. Postupne začali preto vznikať protestantské právnické akadémie.² Neskôr si v niektorých vidieckych mestách vytvorili podobné

¹ O ich histórii pozri Mezey, Barna: Egyetemek és jogakadémiák. (A jogi oktatás kezdetei és fejlődésének tendenciái Magyarországon) In: Győri Tanulmányok, 1998. No. 20. 13-14.

² Reformovaná cirkev mala akadémiu v nasledovných mestách: Blatný Potok (Sárospatak), Kecskemét, Máramarossziget. Evanjelici mali podobné inštitúcie v Prešove a v sedmohradskom Sibiu.

inštitúcie aj katolíci – v tomto prípade išlo o kráľovské alebo katolícke právnické akadémie,³ ktoré začali vznikáť hlavne po školských reformách z roku 1777. Právnické akadémie sa nachádzali niekde na polceste medzi strednými s vysokými školami.⁴ Vzdelávanie na nich bolo inak podobne dlhé, ako na právnickej fakulte – t. j. štvorročné.⁵

Po dlhé roky bola teda univerzita v Trnave, ktorá sa v 1777 presťahovala do Budína a odtiaľ do blízkej Pešti jedinou univerzitou v krajine. Od roku 1868 existovala ešte univerzita v Záhrebe, ktoré bolo centrom autonómneho Chorvátska a v roku 1872 vznikla ešte univerzita v sedmohradskom Kluži. To znamená, že skoro až do vypuknutia prvej svetovej vojny vzdelávali právnikov na univerzitnej úrovni v užšie chápanom Uhorsku len na dvoch miestach – v Pešť-Budíne a v Kluži. Len bezprostredne pred prvou svetovou vojnou vznikli ďalšie dve univerzity – jedna v Bratislave, druhá v Debrecíne. Parlament prijal o nich rozhodnutie v roku 1912.

Zaujímavým vývojom prešla aj idea špecializovaného vzdelávania štátnych a samosprávnych (teda spolu verejných) úradníkov a to hlavne od roku 1777, keď sa začali veľké školské reformy cisárovnej a kráľovnej Márie Terézie, ktoré sa dotýkali aj univerzitného a v jeho rámci aj právnického vzdelávania. *Ratio Educationis* venoval veľkú pozornosť tzv. politicko-kameralistickým vedám v procese prípravy verejných úradníkov. Tieto vedy sa práve vtedy dostali do portfólia právnickej fakulty, kam takpovediac natrvalo prešli z portfólia fakulty filozofickej. Získali tu aj samostatnú katedru, ktorá bola siedmou katedrou na vtedajšej budínskej právnickej fakulte.⁶

Počas dlhého 19. storočia sa pomerne veľa diskutovalo o budúcnosti právnického vzdelávania a to s osobitným dôrazom na prípravu verejných úradníkov. Počas reforiem z roku 1869 sa uvažovalo o rozdelení doktorátu z právnej vedy a štátovedy a dokonca vznikla myšlienka rozdelenia právnickej fakulty na dve nové fakulty, pričom jedna by sa venovala len príprave úradníkov. Nakoniec bolo v roku 1874 prijaté kompromisné riešenie – fakulta zostala jednotná, ale ministerským nariadením rozdelili dovedy jednotný systém štátnych záverečných skúšok a to jednak na predmety patriace do štátovedy, a jednak na predmety tvoriace obsah štátnice z právnych vied.⁷

Zákonný článok I. z roku 1883 o kvalifikácii verejných úradníkov predpísal, že ministerskí úradníci nad určitý stupeň, podobne ako aj hlavní župani a podžupani, hlavní slúžni, úradní prokurátori, predsedovia sirotských stolíc a starostovia miest, ako aj ich policajní kapitáni musia disponovať právnickým vzdelaním.⁸ Týmto aktom došlo skoro k totálnemu ovládnutiu rozhodujúcich postov vo verejnej správe právnikmi. Toto len znovu potvrdilo starú tézu, že Uhorsko bolo vždy krajinou právnikov.⁹ Potrebám štátu a správy však nezodpovedal stále ešte nízky počet vzdelávacích inštitúcií, preto boli zákonným článkom XX. z roku 1900 vytvorené ešte kurzy pre štátnych notárov, ktorí predstavovali najnižší – stále však ešte odborný a správny – stupeň v profesionalizovanej a modernizovanej verejnej správe.¹⁰

Dôležitým zdrojom verejných úradníkov sa inak práve v období dualizmu stali právnické akadémie, ktoré prežili reformy zo 70. rokov 19. storočia. Akadémie nezískali právo na habilitácie a právnické promócie, čiže ich poslucháči tu nevedeli zložiť právnickú doktorskú súhrnú skúšku. Nakoľko nové

---

³ Z katolíckych zdrojov založené, ale neskôr poštátnené právnické akadémie fungovali v Bratislave, Košiciach a Oradei. Do konca zostali v rukách katolíckej cirkvi akadémie v Jágri (Eger) a Pátikostolí (Pécs). Medzičasom zanikla akadémia v Rábe (Győr).

⁴ Schweitzer, Gábor: Vzdelávanie právnikov v Uhorsku (1777-1914). In: *Metamorfózy práva ve střední Evropě*. Eds. Jermanová, Helena – Masopust, Zdeněk. Praha – Plzeň. 2008. 113-114.

⁵ Tamže 116.

⁶ Máthé, Gábor: *Az önállósult közigazgatási szakemberképzés*. In: *225 éves a politico-cameralis tudományok oktatása Magyarországon*. 104.

⁷ Tamže 105.

⁸ Podľa 3. článku spomínaného zákona mohlo ísť o advokátsky diplom, o preukázanie doktorskej skúšky zo štátnych alebo právnych vied, resp. preukázanie absolvovania aspoň štvorročného právnického vzdelávania ukončené štátnou skúškou zo štátnych vied.

⁹ Babits, Mihály: *Halálfiat*. In: *Válogatott novellák*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1976. 487.

¹⁰ Tamže 105-106.

zákony o advokatúre a súdoch vyžadovali od adeptov na toto povolanie titul doktora právnych vied, absolventi akadémií sa bez doplnenia si štúdia na univerzite nevedeli uplatniť v justícii a advokácii. Na domovských fakultách vedeli získať len titul doktora štátovedy, čo znamenalo, že pre nich boli otvorené hlavne – od predchádzajúcich o niečo menej lukratívne – posty vo verejnej správe. K získaniu zamestnania vo verejnej správe totiž okrem právnického vzdelania ukončeného tzv. štátovednou záverečnou skúškou (oficiálne to bol ideálny stav) stačilo aj úspešné absolvovanie niektorej právnickej akadémie.

Už pred rozpadom starého Uhorska sa však začalo v Budapešti uvažovať o posilnení ekonomického myslenia vo verejnej správe. K tomu bolo však najprv potrebné vyriešiť otázku vzdelávania primeraných ekonómov. Prvé rozhodnutie o zriadení ekonomickej fakulty v rámci Technickej univerzity bolo síce prijaté ešte v roku 1912, ale pre nedostatok finančných prostriedkov sa nerealizovalo. Myšlienku znovu nastolili v roku 1917, ale prvá samostatná ekonomická fakulta v krajine vznikla až v roku 1920. Podstatnú zmenu dovtedajšej kádrovej politiky znamenalo to, že absolventi ekonómie popri právnikoch taktiež získali prístup k referentským a vyšším postom vo verejnej (predovšetkým štátnej) správe.¹¹

Zákon číslo X. z roku 1934 priniesol ďalšiu významnú zmenu – možnosť štúdia verejnej správy na osobitného oddelenia v rámci Ekonomickej a technickej univerzity palatína Jozefa v Budapešti.¹² Táto inštitúcia vznikla zlúčením dovtedajšej technickej univerzity, ekonomickej fakulty, banickej a lesníckej, resp. zverolekárskej vysokej školy. Spolu mala sedem fakúlt, ktoré sa delili na dve-dve oddelenia. Budúci adepti verejnej správy študovali teda na verejnosprávnom oddelení ekonomickej fakulty.¹³ Absolventi tohto štúdia dostali síce ekonomický diplom, s ktorým sa však mohli uplatniť vo verejnej správe. Avšak tento alternatívny model sa udržal len po necelé dva desaťročia a spolu so špecializovanou prípravou notárov padol za obeť centralizácii po prechode do nového spoločenského poriadku, ktorý bol nastolený po roku 1949.

V roku 1948 v rámci vtedajších univerzitných reforiem bola príprava špecializovaných vysokoškolských odborníkov na verejnú správu vo forme osobitného oboru prenesená zo spomínanej ekonomicke-technickej univerzity na budapeštiansku právnickú fakultu, ale už v školskom roku 1953/1954 bol obnovený predchádzajúci jednotný model fakulty štátnych a právnych vied. Toto pomenovanie sa v názvoch maďarských právnických fakúlt udržalo dodnes. V tomto období boli zrušené aj dovtedy pomerne populárne notárske kurzy a na poli správnych-administratívnych odborníkov ich nahradila Akadémia rád (teda vlastne Akadémia národných výborov), ktorá bola založená v roku 1953.

Významným míľnikom vo vývoji vzdelávania maďarských verejných úradníkov obdobia socializmu bol vznik Vysokej školy pre štátnu správu v Budapešti v roku 1977. Vznikla na základe práve spomínanej Akadémie pre rady, ktoré boli maďarskou obdobou sovietskych sovietskych alebo československých národných výborov. Išlo pritom o svojím spôsobom revolučný počín v priestore bývalého východného bloku, lebo podobná vysokoškolská inštitúcia prípravy úradníkov v socialistických štátoch v iných krajinách nebola úplne obvyklá. Socialistické Československo napríklad pred rokom 1989 nezriadilo podobnú inštitúciu.

Vtedajší komunistický režim a jeho ideológia sa od svojho vzniku skôr snažili zmenšiť alebo dokonca odstrániť rozdiely medzi právnym postavením a fungovaním štátnej (verejnej) správy a ostatných sfér života. Z tohto dôvodu boli v rokoch po prevrate a po začatí budovania tzv. komunizmu skoro všade zrušené tie právne normy, ktoré predtým zabezpečovali osobitné postavenie pre pracovníkov verejnej správy. Za obeť tejto tendencie padlo okrem iného aj od štruktúry všeobecných súdov oddelené správne súdnictvo a to minimálne v Československu, Maďarsku a Poľsku.

---

¹¹ Máthé, Gábor: cit. op. 107.

¹² Tanže 108.

¹³ Podrobnosti pozri 1934. X. törvénycikk a Magyar Királyi József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem szervezéséről www.1000ev.hu

Vzniku spomínanej špecializovanej Vysokej školy pre štátnu správu v Budapešti predchádzala dlhá odborná príprava, počas ktorej rozhodujúcu úlohu zohrali významní vedeckí pracovníci z Maďarskej akadémie vied a osobitne z jej Ústavu štátu a práva.¹⁴ Vyzdvihnúť treba predovšetkým profesora a neskôr riadneho člena MAV Lajosa Lőrincza, jedného z najvýznamnejších budapeštianskych odborníkov na verejnú službu a postavenie, resp. vzdelávanie úradníkov. Pôsobili tu však (a dodnes niektorí z nich aj pôsobia) i iní akademickí odborníci na verejnú správu a legislatívu, ústavné právo alebo právnu históriu (napríklad András Tamás, Attila Rácz, Gábor Máthé, atď.). Určite treba spomenúť fakt, že profesor Lőrincz dobre hovoril po francúzsky a preto disponoval nielen dobrými vedomosťami o západných trendoch, ale aj so širokými kontaktmi na medzinárodnej vedeckej úrovni. Po niekoľko rokov bol dokonca podpredsedom Medzinárodného inštitútu pre verejnú správu so sídlom v Bruseli.

Lajos Lőrincz bol inak po dlhé roky zástupcom riaditeľa vysokej školy, ktorá totiž ako inštitúcia pozostávajúca len z jednej fakulty, pred integráciou s Ekonomickou univerzitou Karla Marxa v tranzičnom období nikdy nemala rektora, ale „len generálneho riaditeľa.“ V podobnej situácii bola taktiež Vysoká škola pre policajných dôstojníkov založená v roku 1971. V oboch prípadoch išlo totiž o špecializované vzdelávacie inštitúcie, ktoré boli ťažko zaraditeľné v rámci dovtedy existujúcich univerzitných a akademických štruktúr.

Táto situácia sa zmenila len pro komplikovanej a komplexnej spoločensko-ekonomickej transformácii, ktorá začala po roku 1989. Po určitý čas to vyzeralo tak, že obe horeuvedené vysoké školy budú zintegrované do jedného univerzitného celku, avšak nakoniec sa situácia vyvinula celkom inak. Vo forme Fakulty štátnej správy bola škola vtedy ešte stále poskytujúca len trojročné vzdelávanie v roku 2000 zintegrovaná s už spomínanou Ekonomickou univerzitou, ktorá dostala meno Budapeštianska univerzita pre ekonomiku a štátnu správu. Počas ďalšej reformy vysokoškolského vzdelávania a vtedy už Fakulta verejnej správy stala súčasťou Korvínovej (Corvinus) univerzity v Budapešti,¹⁵ ktorá pozostávala okrem nej ešte z Ekonomickej fakulty, Fakulty spoločenských vied, Fakulty záhradkárstva, Fakulty krajinyotvorby a Fakulty pre potravinovú bezpečnosť. Toto zvláštne profilové zloženie súviselo s tým, že počas spomínanej reformy došlo k pripojeniu dovtedy samostatne existujúcej budapeštianskej Univerzity pre záhradníctvo, ktorá sa územne nachádzala veľmi blízko Fakulty pre štátnu správu v Budíne. Alternatívou pre záhradkárov bolo totiž pripojenie sa k veľkej a prestížnej Poľnohospodárskej univerzite v mestečku Gödöllő, k čomu však nemali veľkú chuť. Pravdepodobne sa obávali hlbšej integrácie a toho, že prídu o priestory v centre hlavného mesta a budú postupne vysťahovaný na vidiek.

K zatiaľ poslednej veľkej reforme došlo po voľbách v roku 2010. V roku 2011 totiž parlament rozhodol, že spojením dovtedy samostatne existujúcich univerzít (Univerzita národnej obrany Miklósa Zrínyiho) a vysokých škôl (Vysoká škola pre policajných dôstojníkov), resp. fakúlt (z Korvínovej univerzity „dezintegrovaná“ Fakulta verejnej správy) vznikne nová inštitúcia – Národná univerzita pre verejnú službu, ktorá bude realizovať novú myšlienku integrovanej prípravy rozličných – civilných aj uniformovaných – segmentov verejnej služby.

Univerzita začala svoju činnosť 1. januára 2012 a to s tromi fakultami, namiesto pôvodných štyroch. Pôvodne dve vojenské fakulty sa totiž museli zlúčiť do jednej, ktorá v súčasnosti nesie názov Fakulta vojenských vied a prípravy dôstojníkov. 1. februára 2015 však vznikla úplne nová Fakulta medzinárodných a európskych štúdií, ktorej ambíciou je stať sa hlavnou základňou pre prípravu budúcich diplomatov a pracovníkov zahraničnej služby. Týmto sa znovu vyrovnal pomer medzi tzv. civilnými a uniformovanými fakultami v rámci univerzity. Inak snaha o integrovanú

---

¹⁴ Tento ústav existuje dodnes, hoci aj pod zmeneným menom (Ústav právnych vied) a po nedávnej integrácii spoločenskovedných akademických ústavov len v rámci Spoločenskovedného výskumného centra MAV. Toto centrum okrem právnikov združuje ešte politológov, sociológov a odborníkov na menšinovú problematiku. V rámci ústavu podlhé roky existovalo renomované oddelenie pre správnu vedu a verejnú správu, pričom väčšina jeho pracovníkov v nejakej forme úväzku pôsobila aj na Vysokej škole pre štátnu správu. Dodnes tu funguje aktívna Výskumná skupina pre verejnú správu pod vedením profesora Istvána Balázsa. O celej inštitúcii pozri webovú stránku <http://jog.tk.mta.hu/kozigazgatas-tudomanyi-kutatocsoport>

¹⁵ Tento názov sa používal od roku 2004.

prípravu kádrov pre široko chápanú verejnú službu sa prejavila hlavne v spustení tzv. spoločných modulov, ktoré musia vo forme skúšky absolvovať všetci absolventi univerzity. Ide o napríklad o moduly zo štátovedy, ústavného práva a organizácie štátu, verejnej správy, politológie, informácií o EU atď.

Národná univerzita pre verejnú službu je svojim spôsobom superštátna vysokoškolská inštitúcia, čo súvisí jednak s jej profilom, jednak so spôsobom riadenia. Nad rektorom totiž stojí orgán pozostávajúci z príslušných ministrov, resp. z ich zástupcov, ktorý dozorujú činnosť celej ustanovizne a určujú jej stratégiu a rozvoj. V súčasnosti ide o nasledovné ministerstvá: ministerstvo obrany, ministerstvo vnútra, ministerstvo spravodlivosti, ako aj o predsedníctvo vlády, ktoré má v Maďarsku taktiež postavenie ministerstva na čele s ministrom.

Fakulta verejnej správy bola 1. februára 2016 premenovaná na Fakultu štátovedy a verejnej správy. Zmena názvu znamená aj určitú plánovanú zmenu profilu. Od budúceho roku sa má totiž popri verejnej správe spustiť štátovedné štúdium určené záujemcom o výraznejšiu kariéru vo verejnej správe. Na toto štúdium získala Národná univerzita pre verejnú službu zo zákona výsadné – t. j. monopolné – postavenie, čo sa nepáčilo a dodnes nepáči zástupcom právnických fakúlt. Väčšina z ôsmich štátnych a cirkevných právnických fakúlt má totiž názov „fakulta štátnej a právnej vedy.“ Dekani právnických fakúlt sa hlavne obávajú toho, že v budúcnosti budú miesta vo verejnej správe prednostne obsadzované absolventami verejnej správy namiesto právnikov, čo by mohlo zhoršiť ich pozície vo sfére vzdelávania.

Zaujímavým vývojom prešlo vzdelávanie na Fakulte verejnej správy za posledných 10-15 rokov. Toto obdobie charakterizovali neustále zmeny, reformy a dopĺňovanie profilu. Pôvodne fakulta poskytovala len trojročné vzdelávanie, ktoré sa neskôr stalo základom pre bakalárske štúdiá bolognskeho typu. Pred zavedením dvojstupňového vzdelávania, ku ktorému v Maďarsku došlo podstatne neskôr ako v Česku alebo na Slovensku, sa ešte vedenie pokúsilo o spustenie päťročného – nerozdeleného – štúdia verejnej správy, o ktoré bol veľký záujem. Avšak prijať sa podarilo len dva ročníky, ktoré potom aj absolvovali toto štúdium, lebo medzitým aj profil fakulty spadol pod tzv. bolognsku reformu, ktorá si vyžadovala zavedenie dvojstupňového – bakalárskeho a magisterského – štúdia. Primerane tomu sa sformovali a získali akreditáciu bakalársky a magisterský program generalistického typu.

Vtedajšie vedenie fakulty sa ďalej rozhodlo tento profil doplniť o možnosť štúdia medzinárodnej, resp. medzinárodnej a európskej správy na bakalárskej a magisterskej úrovni. Obe získali potrebnú akreditáciu. Fakulte už chýbalo len doktorandské štúdium. V období prináležitosti ku Korvínovej univerzite mohli záujemcovia o titul PhD študovať v rámci programu, ktorý fakulta realizovala spolu s Ústavom politických vied z partnerskej fakulty. Samostatná doktorská škola pre správnu vedu sa sformovala a získala akreditáciu až v roku 2013, t. j. už počas existencie novej Národnej univerzity pre verejnú službu. Ide o jedinú doktorskú školu tohto typu v krajine. V súčasnosti už všetky fakulty univerzity majú jednu alebo dve vlastné doktorské školy, len Fakulta medzinárodných a európskych štúdií nie, ktorá však vznikla len pred rokom.

Dôležitú úlohu v procese odbornej prípravy úradníkov verejnej správy, ako aj v procese kontroly ich vedomostí vo forme správnych odborných skúšok, ktoré musia postupne absolvovať všetci pracovníci verejnej správy, zohráva spolupráca Národnej univerzity pre verejnú službu s právnickými fakultami a osobitne Inštitútom ďalšieho (doplnkového) vzdelávania, ktorý taktiež pracuje v rámci univerzity. Inštitút poskytuje pestrú paletu rozličných programov a školení.

Maďarský systém vzdelávania štátnych úradníkov a celkovo pracovníkov verejnej správy a služby prešiel teda v posledných rokoch výraznými zmenami. Základnou tendenciou – podobne ako aj v iných sférach riadenia v Maďarsku – je centralizácia, vytváranie celoživotného kariérneho modelu, realizácia systému permanentného dovzdelávania, ako aj snaha prepojiť rozličné segmenty verejnej služby a poskytnúť im určitý spoločný vedomostný základ. Tento proces charakterizuje aj snaha o to, aby mali ministerské orgány podľa svojich potrieb pokiaľ možno priamu možnosť ovplyvňovať formu a obsah vzdelávania svojich budúcich pracovníkov, čiže ide o snahu maximálne prepojiť teóriu a prax. Výsledky týchto snažení bude prirodzene možné hodnotiť až neskôr.

Zoznam literatúry

BABITS, Mihály: Halálfiái. In: Válogatott novellák. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1976.

MÁTHÉ, Gábor: Az önállósult közigazgatási szakemberképzés. In: 225 éves a politico-cameralis tudományok oktatása Magyarországon.

MEZEY, Barna: Egyetemek és jogakadémiák. (A jogi oktatás kezdetei és fejlődésének tendenciái Magyarországon) In: Győri Tanulmányok, 1998. No. 20.

SCHWEITZER, Gábor: Vzdelávanie právnikov v Uhorsku (1777-1914). In: Metamorfózy práva ve střední Evropě. Eds. Jermanová, Helena – Masopust, Zdeněk. Praha – Plzeň. 2008.

Zákony citované v stati sú prístupné na webovej stránke: www.1000ev.hu

Adresa autora

Prof. Dr. Ivan Halász PhD.

Národná univerzita pre verejnú službu

Fakulta štátnych a správnych vied

Ústav ústavného práva

Budapešť, 1118 Budapest, Ménesi u. 5.

halasz.ivan@tk.mta.hu